

Slovo k povzbuzení pátek 27. listopadu 2020, pátek 34. týdne v mezidobí
Biblická čtení: Zj 20,1-4.11 – 21,2; Ž 84; Lk 21,29-33

Milé sestry, milí bratři,

dnešní úryvek z Apokalypsy, i navzdory obvyklým přeskokům a vynechávkám veršů, před námi rozevívá několik velkých a interpretačně nesmírně zajímavých témat, témat vpravdě teologických. Slyšíme o spoutání satana na tisíc let a Kristově vládě, dále o otevřené knize života a posledním soudu, který se uskuteční podle toho, co je v knize napsáno, a o ohnivém močálu, druhé smrti, která se stane údělem těch, jejichž jména nejsou zapsána v knize života, o druhé smrti, jež Beránkovým vyvoleným již nemůže ublížit. Všechna tři tato velká témata by vyžadovala mnohem víc než jen tento ubohý pokus o slovo k povzbuzení.

Vzhledem k této obrovské šíři zkusme dnes zaměřit svou pozornost jen na jedno z těchto témat, a to na první: «Popadl draka, toho starého hada, to je ďábla čili satana, spoutal ho na tisíc let, svrhl do propasti, zavřel ji a svrchu zapečetil, aby už přestal svádět národy, pokud se nedovrší tisíc let. Proto musí být na krátký čas rozvázán».

Je jasné, že právě především toto Janovo vidění se stalo základem křesťanského milenarismu či chiliasmu (z latinského *millia* a řeckého *chilioi*, „tisíce“), tedy biblickým zakotvením očekávání nějaké formy tisícileté Kristovy vlády na zemi, předcházející jeho konečnému vítězství, v dějinách se tak různě a někdy roztodivně projevujícího. Ač právě kvůli této dějinné roztodivnosti máme křesťanský chiliasmus spojený obvykle především s různými až poblouzněnými hnutími zejména vrcholného středověku, v Božím slově zakotven je, a proto je dobré si položit otázku, jak mu snad můžeme rozumět, co si pod tisíciletým spoutáním satana a stejnou dobu trvající Kristovou vládou na zemi snad máme představit.

Očekávání tisícileté mesiánské vlády není až novozákonní záležitostí, má své kořeny a předobrazy již v židovské apokalyptice, tedy v hnutí a v s ním spojené literatuře posledních tří století před Kristem. Očekávalo se, že davidovský mesiáš přijde a nastolí svou tisíciletou vládu v Izraeli, kdy Boží lid bude konečně svobodný, na konci tohoto času budou vzkříšeni mrtví a nastane konec světa. Vzhledem k tomu, že u Boha je jeden den jako tisíc let, již židovská apokalyptika se snažila vypočítat, kdy tato vláda nastane. Tyto propočty pak spojila s periodizací dějin na dva týdny, na týden stvoření a týden světa, přičemž příchod mesiáše se očekával především mezi pátým a šestým dnem, neboť sedmý den má být nastolením dne Hospodinova konečného odpočinutí, tedy konec světa. Tisíc let před ním má přijít mesiáš.

Očekáváním Kristova brzkého druhého příchodu a s ním spojeným očekáváním nastolením jeho vlády je prodchnuta značná část Nového zákona. Ve Druhém listě Petrově dokonce čteme jako charakteristiku křesťanů, že «dychtivě očekávají příchod toho dne». Apoštol Pavel musí proto na vícero místech svých listů tato nadšená očekávání korigovat ve smyslu, že Pán přeci ještě nemusí přijít hned.

Zvlášť to však byla právě dnešní pasáž Zjevení, která vždy probouzela živé otázky, jak to s Kristovým druhým příchodem a jeho vládou bude, jak Janovu vidění o tisíciletém spoutání satana a i o jeho následném krátkém propuštění před Kristovým slavným konečným příchodem rozumět.

V době pronásledování křesťanů v římské říši, na jejímž začátku vzniká i Apokalypsa, měli křesťané celkem jasno: Až skončí pronásledování, ďábel bude spoután a celé impérium se stane křesťanské, Kristus se ujme již zde na zemi své vlády. K takovému historizujícímu výkladu se klonili i někteří předkonstantinovští církevní otcové, jako svatý Justin či svatý Irenej, někteří přebírají různě i židovské schéma týdnů, přičemž k původním dvěma – stvoření a Starého zákona – přidávají ještě třetí, týden Zákona nového, týden církve. Jiní otcové, jako například velký Origenés, dávají přednost jedině alegorické a duchovní četbě. Podle něj jde pouze o vládu v lidských srdcích, bez nějakého dějinného provedení.

Po slavném Ediktu milánském, kterým císař Konstantin roku 313 zrovnoprávnil křesťanství s pohanstvím, a tak nejenže skončilo pronásledování křesťanů, ale křesťanství se stalo de facto náboženstvím státním, byli mnozí – v rámci historizujícího výkladu – přesvědčeni, že tisíciletá vláda Kristova právě začíná.

I přestože řada velkých otců od začátku upozorňovala na to, že přinejmenším časový údaj tisíce roků je třeba vykládat alegoricky – například takový svatý Augustin sice souhlasí s tím, že vítězný mesiánský čas církve začal koncem pronásledování křesťanů, pohanský Řím byl spoután a hozen do propasti, ale tisícovka je pro něj neurčený údaj pro celý následný čas – , nic nezabránilo tomu, aby zejména ve vrcholném středověku, tedy zhruba za tisíc let po konci pronásledování, se objevila mnohá a různě se radikalizující hnutí, přesvědčená, že oněch tisíc let právě skončilo a satan je nakrátko propuštěn a že Kristus už brzy definitivně přijde.

Byli i velcí středověcí mystici a teologové, kteří také přejali třítýdenní schéma výkladu dějin a začali tak různě periodizovat dějiny církve podle jednotlivých „dnů“ třetího týdne. Z velkých a vlivných teologů to byl zejména svatý Bonaventura, který periodizuje dějiny spásy právě podle tří týdnů tří zákonů: podle zákona přirozenosti (od stvoření do dání Desatera), zákona mojžíšského (čas Písma Starého zákona) a zákona milosti (čas Krista, Nového zákona a církve). Dny ve druhém a třetím týdnu pak představují různá období dějin Izraele a církve. Dle Bonaventury, který sám je františkánem, vystoupením svatého Františka z Assisi (o kterém si ostatně již leckterí jeho současníci kladli otázku, zda on není dokonce samotným Kristem, který takto skrytě přichází znovu na zem) začíná poslední den dějin, František přichází na přelomu pátého a šestého dne. Pak by doba po svatém Františkovi byla poslední dobou třetího týdne, pokud by se ovšem bylo Františkovi podařilo obrátit svět...

A tak bychom jistě mohli pokračovat, mohli bychom zmiňovat různé výklady a propočty, mohli bychom se věnovat různým novodobým chiliasmům, vzniknuvším zejména v nekatolickém prostředí, mohli bychom poukázat i na d'ábelské deviace, kdy někteří chtěli nastolit svou vlastní sekulární tisíciletou říši...

V každém případě vidíme, že jsou opět dva základní způsoby, jak se snažit Janovu vidění o tisícileté mesiánské vládě a spoutání satana snad aspoň trochu porozumět, dva způsoby výkladu, které se navzájem nevyklučují ale doplňují.

Jednak se nabízí alegorický výklad, který chápe tisíciletou říši především jako obraz jakékoli Kristovy vlády. Kdykoli a kdekoli se Kristus opravdu ujme své vlády, kdekoli a kdykoli mu to my lidé dovolíme, tehdy satan je skutečně spoután. Tisíciletou říši by pak měl být čas církve jako takový, církev, společenství „kristovců“ by slovy svatého Ireneje měla být „rájem na této zemi“ (*paradisum in hoc mundo*), slovy svatého Augustina skutečnou „obcí Boží“ (*civitas Dei*). Kristova vláda by se tak měla uskutečňovat zejména v našem životě, v něm nejprve by měl být satan spoután, i když třeba někdy nakrátko ještě propuštěn.

V historizujícím výkladu můžeme přijmout, pokud to učiníme velmi opatrně, že tisíciletou říši opravdu může být i nějaká poslední fáze dějin světa před Kristovým druhým příchodem, ve které se lidstvo k Bohu opravdu obrátí a Kristus začne i ve společenství lidí skrze ně na zemi vládnout. Přičemž se zdá být jasné, že toto období ještě nikdy nenastalo a ještě rozhodně ani nenastává, protože přinejmenším my sami jsme se ještě docela neobrátili.

Jediné, co asi musíme odmítnout, jsou nějaké přesné a jisté propočty, když toto vše nastane...

Kéž bychom si tak z dnešního apokalyptického vidění spoutání satana a vlády Kristovy odnesli to snad nejpodstatnější: Že Kristova vláda na zemi začíná tam, kde je satan spoután, kde člověk dovolí Kristu vládnout, a tak satana spoutat, nejprve ze všeho ve svém vlastním srdci a životě. A protože každý člověk žije v čase a prostoru, díky tomu se Kristova vláda může uskutečňovat již v dějinách, minimálně v tom našem mikrosvětě, ideálně v (celé) církvi jakožto „obci Boží“. To by pak církev opravdu byla kouskem „ráje na této zemi“...